

**ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКІВ ПТНЗ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ
ПРОСТОРИ**

У статті розглянуто проблему інформаційного забезпечення керівників професійно-технічних навчальних закладів. Виявлено негативні і позитивні тенденції щодо організації належної роботи з інформацією керівників сучасних ПТНЗ.

Ключові слова: інформація, інформаційне забезпечення, управління, професійно-технічна освіта.

Key words: information, information maintenance, management, vocational education.

Реформування освіти здійснюється відповідно до вимог Національної доктрини розвитку освіти. Серед цих вимог важливе місце належить питанням підвищення професійної компетентності педагогічних і управлінських кадрів, їх постійне удосконалення на основі новітніх технологій. У Законі України "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки" [4, с. 8] наголошено, що ступінь розбудови інформаційного суспільства в Україні порівняно зі світовими тенденціями є недостатнім і не відповідає потенціалу та можливостям України; недостатнім є рівень комп'ютерної та інформаційної грамотності населення, а впровадження нових методів навчання із застосуванням сучасних ІКТ – повільним.

Однією з головних умов успішної реалізації цього закону є забезпечення навчання, професійної підготовки людини до роботи в інформаційному суспільстві, особливо керівників.

Досягають високих результатів тільки ті керівники, які шукають нових шляхів удосконалення змісту, форм і методів управлінської діяльності, визнають необхідність запровадження оновлених управлінських функцій, що відповідають сучасній меті галузі в умовах переходу до ринкових відносин [6, с. 31].

Управлінські функції розподіляють за блоками: стратегічно-цільові, операційно-управлінські, соціокультурні. Блок операційно-управлінських функцій передбачає реалізацію таких видів діяльності керівника, які забезпечують ефективний науково-методичний та організаційний супровід інноваційних процесів [2, с. 140]. Однією з найважливіших функцій цього блоку є інформаційна, бо саме від неї залежить ефективність прийняття управлінських рішень.

Таким чином, одним із визначальних факторів ефективного управління є оптимальність механізмів підвищення кваліфікації працівників, стан та якість основних видів забезпечення, зокрема – інформаційного [10, с. 110].

Вітчизняні вчені – В. Бондар, В. Гуменюк, Л.Даниленко, Г. Єльнікова, Л. Калініна, А. Лігоцький, В. Маслов, Н. Островерхова, В. Пікельна, В. Петров та ін. – переважно досліджували різні аспекти інформаційного забезпечення управління загальноосвітніми навчальними закладами. Питання інформаційного забезпечення управління професійно-технічними навчальними закладами вивчалось лише фрагментарно (І. Лікарчук, Р. Гуревич та ін.).

Зважаючи на актуальність проблеми, дана стаття має на меті виконання наступних завдань: з'ясувати, яким є сучасний стан інформаційного забезпечення управління ПТНЗ, виявити негативні і позитивні тенденції щодо організації належної роботи з інформацією керівників професійно-технічних навчальних закладів.

З усіх освітянських ланок професійно-технічна освіта найбільше пов'язана з матеріальним виробництвом, тобто щільно інтегрована в економіку, що зумовлює підвищені вимоги до інформаційного забезпечення управління ПТНЗ. У той же час управління професійно-технічними закладами освіти підпорядковується загальним закономірностям педагогічного процесу. Серед них виділяємо динаміку, розвиток особистості керівника, залежність від інтенсивності зворотних зв'язків, стимулювання (соціальні, педагогічні, моральні, матеріальні), поєднанню якісної педагогічної і пізнавальної діяльності.

Навчально-виховний та навчально-виробничий процеси в ПТНЗ повинні спрямовуватися на підготовку кваліфікованого робітника відповідно до вимог технологічного розвитку галузей економіки, формування творчої, ініціативної особистості, високого рівня професійної компетентності, здатності до самоорганізації і самореалізації у професійній діяльності, готовності до вирішення виробничих і соціально-економічних завдань [9, с. 40].

Головна мета всіх суб'єктів освітнього процесу полягає в необхідності врахування сучасних соціально-економічних реалій ринку праці і трансформування їх у конкретні програми професійної підготовки фахівців [8, с. 3].

При вирішенні дидактичних і виробничих проблем не обійтися без належного інформаційного забезпечення. Під терміном "інформаційне забезпечення діяльності ПТНЗ" будемо розуміти оперативне отримання, збереження і використання інформації як стратегічного ресурсу з метою забезпечення високої ефективності навчально-виховного процесу, конкурентоспроможності організації; цілеспрямованого формування зовнішньої й внутрішньої комунікативної політики професійного навчального закладу.

У Законі України про "Основні засади створення інформаційного суспільства в Україні" на 2007-2015 роки сформульовано завдання для

національної системи освіти і науки в цьому пріоритетному напрямі розвитку суспільства, які передбачають прискорення розробки та впровадження новітніх конкурентоспроможних ІКТ в усі сфери суспільного життя; забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності населення, насамперед шляхом створення системи освіти, орієнтованої на використання новітніх ІКТ у формуванні всебічно розвиненої особистості; створення загальнодержавних інформаційних систем, насамперед у сферах освіти і науки.

На ефективну діяльність ПТНЗ впливає те, як відбувається забезпечення інформацією усіх ланок педагогічного процесу, тобто правильна організація руху внутрішньоучилищних і зовнішньоучилищних потоків інформації. Під "інформаційним потоком" маємо на увазі "організований рух інформації, структурованої на підставі змістовно-цільового взаємозв'язку та впорядкованості, спрямованої від джерела до суб'єкта-користувача" [3, с. 10].

У ПТНЗ внутрішня інформація містить відомості про діяльність підсистем професійно-технічного навчального закладу. Вона охоплює інформацію про стан і результати, умови навчання, професійний розвиток учнів; інженерно-педагогічний колектив і його діяльність; матеріально-технічне забезпечення процесу навчання; фінансово-господарську діяльність; правове, організаційне, економічне, екологічне, соціальне, інформаційне, методичне забезпечення функціонування об'єкта управління професійно-технічного навчального закладу.

Зовнішня інформація складається з відомостей про навколишнє середовище й характер його взаємодії (зовнішні зв'язки) з ПТНЗ.

При управлінні ПТНЗ важливо враховувати те, що училища провадять не тільки теоретичну, але й виробничу діяльність. І для майбутніх фахівців володіння саме професійними навичками є пріоритетними. ПТНЗ порівняно зі школою має розгалуженіші зовнішні зв'язки, оскільки його випускники можуть вибрати і місце подальшого навчання, і роботи. Зміст навчання

безпосередньо пов'язаний із зовнішніми вимогами ринку праці, освітніх органів, батьків, служб кадрового забезпечення та ін. Тому для ефективного управління ПТНЗ потрібно використовувати зовнішню інформацію.

Функціонування професійно-технічних навчальних закладів безпосередньо залежить від системи збирання, обробки й аналізу інформації. Педагоги перестали бути єдиним джерелом інформації для учнів, які на даний час користуються більшою кількістю джерел інформації, ніж майстри виробничого навчання, викладачі, керівники.

Вивчення інформації, робота з нею підвищують науковий рівень управління ПТНЗ, складають основу для прийняття оптимальних рішень, формують громадську думку і позитивний імідж професійного закладу.

Уміння управлінців організувати вчасне надходження інформації, обробку отриманих даних, збереження і ефективного використання інформації є головним рецептом успішної діяльності сучасних ПТНЗ. Але проблема в тому, що керівникам закладів ПТО часто бракує знань для прийняття того чи іншого рішення, незважаючи на те, чи вони малодосвідчені, досвідчені чи творчі керівники.

В основі прийняття рішень лежать не менше як 6 підходів [5, с.33]: звертання до надприродного; авторитарний – звертання до відомих авторитетів; інтуїтивний; заснований на здоровому глузді; логічний; науковий.

У нових соціально-економічних умовах розвитку країни спостерігається розрив між вимогами ринку праці та соціальними і професійними компетенціями керівників. Проведені дослідження підтвердили, що питання вдосконалення роботи з інформацією; визначення і впорядкування інформаційних потоків, на основі яких моделюються нові підходи до управління професійно-технічним навчальним закладом, ігноруються багатьма керівниками львівських ПТНЗ. Результати анкетування управлінців свідчать, що найчастіше при прийнятті управлінських рішень вони покладаються на власний досвід та інтуїцію. Власне аналіз отриманих

даних дає можливість ефективно реалізувати тріаду "дані" – "інформація" – "рішення".

Використання тільки інтуїтивного підходу в управлінні професійно-технічними навчальними закладами може призвести до неадекватних рішень, втрат набору й позитивного іміджу ПТНЗ.

Процеси професійного навчання і виховання охоплюють великий і важливий комплекс дидактичних проблем. Він передбачає забезпечення конституційних прав громадян на професійну освіту, здійснення взаємопов'язаних організаційно-педагогічних, науково-методичних, соціальних, психологічних і правових заходів, спрямованих на реалізацію змісту освіти відповідно до рівня кваліфікації майбутніх робітників. Сприяє вирішенню дидактичних проблем високий рівень технологій, який за останнє десятиліття значно розширив джерела доступу до інформації та збільшив кількість інформаційних потоків, які функціонують у ПТНЗ.

Інформація, при чому отримана з різних джерел, потрібна для підготовки, обґрунтування і прийняття управлінських рішень у ПТНЗ. Необхідність прийняття рішень виникає тоді, коли є певна проблема. Сучасний управлінець починає її вирішувати, визначивши інформаційну потребу.

Інформаційна потреба зумовлює появу інформаційного бажання (інформація, яку керівник хотів би мати). В ідеалі інформаційні потреби і бажання мали б збігатися, але в реальному житті таке буває рідко, бо не завжди можна отримати саме ту інформацію, яка необхідна. Інформаційні бажання реалізуються в інформаційні запити, тобто "замовлення одиниці інформації, що розглядається як потрібна або бажана" [7, с. 59]. Інформаційний запит залежить від системи інформаційного забезпечення управління ПТНЗ. Керівник сам прогнозує, на яку інформацію він розраховує. Якщо інформаційний запит задоволений, він завершується використанням інформації. Інформаційні потреби, бажання, запити і використання

інформації складають інформаційний цикл [7, с. 59]. Використання знайденої інформації породжує нові інформаційні потреби.

Задоволення інформаційних потреб неможливе без використання різних джерел інформації: друкованих, електронних, статистичних, реклами, виставок, конференцій та ін.

Очевидно, що в кожному ПТНЗ має бути створена інформаційна система, що орієнтувалася б на нову парадигму освіти та реалізовувалася б за рахунок впровадження у навчальний процес і управління навчальним закладом новітніх інформаційних технологій. Хоча Кабмін і затвердив 07.12.2005 р. Постановою № 1153 державну програму "Інформаційні і комунікаційні технології в освіті і науці" на 2006-2010 рр., яка передбачає оснащення комп'ютерною технікою і програмними засобами навчальних закладів, але не всі заклади ПТО мають можливість ефективно працювати завдяки запровадженню інформаційної системи. Наприклад, на Львівщині тільки 37 % училищ під'єднані до мережі Інтернет, а мають веб-сторінки усього 13 ПТНЗ.

Останнім часом інформаційне забезпечення процесу інформатизації і комп'ютеризації ПТНЗ деякою мірою змістовно і технологічно покращилося. Наприклад, суттєво допомагає керівникам ПТНЗ Львівщини створений за наказом Міністерства освіти і науки України Інформаційно-аналітичного центру професійно-технічної освіти. Такі центри запрацювали в п'яти областях України. Метою його створення є потреба удосконалити управління професійно-технічними навчальними закладами.

За результатами анкетування керівників закладів профтехосвіти Львівщини, володіють навичками роботи на комп'ютері на рівні користувача лише 25 % директорів, 60 % заступників із навчально-виховної роботи і 85 % заступників із навчально-методичної роботи.

Стиль керівництва в сучасному освітньому просторі не може базуватися на стереотипах. Керівники, які працюють у професійно-технічних

навчальних закладах, не завжди мають достатньо ґрунтовну педагогічну та психологічну підготовку для ефективного функціонування ПТНЗ.

На сучасному етапі всі анкетовані керівники ПТНЗ визнали, що інформаційне забезпечення є важливою складовою управління, але під час управлінської діяльності інформацію використовують спонтанно, не формують інформаційну політику професійно-технічного навчального закладу. Причинами неактивного використання керівниками ПТНЗ нових методів праці з інформацією можна вважати психолого-педагогічні (неусвідомлення принципово нового співвідношення науки, освіти і виробництва; пасивність до здобуття знань щодо роботи з інформацією, недостатній рівень кваліфікації для впровадження інформаційно-комунікативних технологій; відсутність знань для формування інформаційної політики в ПТНЗ); організаційні (небажання управляти по-новому, неналаштованість на експериментальну діяльність і оперативність, нестабільні зовнішні зв'язки (школи, ВНЗ, роботодавці, наукові установи, центри зайнятості, батьки та ін); технічні (недостатнє забезпечення комп'ютерною технікою, відсутність мережі Інтернет, веб-сторінок).

На думку вітчизняних вчених, "з часом викладачі не тільки постійно підвищують свою фахову кваліфікацію, а й набувають необхідного педагогічного досвіду, однак водночас у деякого з них поступово послаблюється, а згодом і значною мірою втрачається здатність удосконалювати свою професійну компетентність, засвоювати нові знання, здатність користуватись новими джерелами інформації тощо. Тому вони чинять, часом не зовсім усвідомлений, опір перегляду змісту освіти, а життя вимагає постійного інформаційного збагачення як неодмінної передумови високої якості підготовки фахівців, забезпечення їхнього особистісного розвитку" [10, с. 61].

Тому без розв'язання вказаних проблем не можна говорити про ефективний освітній менеджмент і, зокрема, про належне інформаційне забезпечення управління ПТНЗ, яке б відповідало вимогам часу .

Керівник має бути зрілою особистістю сучасного інформаційного суспільства. Тобто підструктурами його особистості мають бути: мотивація (до засвоєння і використання комп'ютерних інформаційних технологій); здатність (до сприйняття, розумової переробки та обміну інформацією з іншими людьми); досвід [1].

Забезпечення достатньої кількості інформації сприятиме постійному оновленню ПТНЗ через накопичення та поширення необхідної інформації, яка збагачує членів інженерно-педагогічного колективу новими теоретичними і практичними знаннями у галузях педагогіки, дидактики, психології, соціології та ін. Цьому сприятиме й залучення науковців до участі у здійсненні наукової підтримки колективу ПТНЗ.

Заповнити прогалини у знаннях і змінити стереотипи управління сучасного керівника профтехосвіти покликані курси підвищення кваліфікації, а особливо – самоосвіта, оскільки тільки постійне оновлення і здобуття нової інформації дасть можливість встигати за розвитком інноваційних процесів у суспільстві, модернізувати управлінську діяльність у закладах ПТНЗ.

Дана стаття не вичерпує всієї повноти вирішення проблеми щодо інформаційного забезпечення керівників ПТНЗ. Наступні дослідження варто скерувати на вивчення питання формування інформаційної культури керівників ПТНЗ, побудову моделі системи інформаційного забезпечення управління ПТНЗ.

1. *Беспалов П.В.* Акмеологический подход к формированию и развитию информационно-технологической компетентности государственных служащих // Информационные технологии в образовании-2003: Материалы конференции (<http://ito.edu.ru/2003/11/3/11-3-2414.html>).

2. *Ващенко Л.* Функції управління інноваційними процесами в системі загальної середньої освіти регіону // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2005. – № 3. – С.137-148.

3. *Гуменюк В.В.* Інформаційне забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом: Автореф. дис...канд. пед. наук: 13.00.01 / Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України. – К., 2001. – 20 с.
4. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» // *Голос України*. – 2007. – 6 лютого. – С. 8-10.
5. Інформаційні системи в менеджменті: Навч. посібник / *Ю.М. Мінаєв, В.П. Бочарников, О.Ю. Філімонова, М.М. Гузій*. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 191 с.
6. *Камінецький Я.Г.* Науково-теоретичні засади управління професійно-технічними навчальними закладами: методичні рекомендації. – Львів, 2003. – 41 с.
7. *Кулицький С.П.* Основи організації інформаційної діяльності у сфері управління: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2002. – 224 с.
8. *Ничкало Н. Г.* Підготовка спеціалістів для виробництва: досвід і перспективи // *Педагогічна газета*. – 2003. – № 11. – С. 1-2.
9. *Ничкало Н.Г.* Українські концепції професійної освіти: тенденції і перспективи / *Педагогічна і психологічна науки в Україні. Збірник наукових праць до 15-річчя АПН України у 5 томах / т.5. Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. – К.: Педагогічна думка, 2007. – С. 27-51.
10. *Товажнянський Л.Л., Пономарьов О.С., Романовський О.Г.* Якість освіти і професійна культура: європейські орієнтири / *Педагогічна і психологічна науки в Україні. Збірник наукових праць до 15-річчя АПН України у 5 томах / т.5. Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. – К.: Педагогічна думка, 2007. – С. 57-68.